

www.mientayvn.com

Dịch tiếng anh chuyên ngành khoa học tự nhiên và kỹ thuật.

Dịch các bài giảng trong chương trình học liệu mở của học viện MIT, Yale.

Tìm và dịch tài liệu phục vụ cho sinh viên làm seminar, luận văn.

Tại sao mọi thứ đều miễn phí và chuyên nghiệp ???

Trào i tr c tuy n t i:

http://www.mientayvn.com/chat_box_toan.html

BOÄMÔN TOÄÄN ÖÖNG DUÖÖNG - ÑHBK

PHÖÖNG PHÄÄP TÍNH – BG SINH VIÊN

CHÖÖNG 2

HEÄPHÖÖNG TRÌNH TUYEÄN TÍNH

$$Ax = b$$

TS. NGUYEÄN QUÖÖC LÄÄN (2/2006)

NOI DUNG

A- CAC PHONG PHAP CHINH XAC

- 1- PHONG PHAP KHOU GAUSS (PHAN TOUTRU)
- 2- PHAN TICH NHAN TOUA = LU
- 3- PHAN TICH CHOLESKY

B- CAC PHONG PHAP LAP

- 1- LAP JACOBI
- 2- LAP GAUSS - SEIDEL

C- SOANIEU KIEN - HEANIEU KIEN XAU

TOÀN QUAN

Hệ phương trình bậc 1 (tuyến tính), n ẩn \rightarrow Dạng $Ax = b$:

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \cdots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \cdots & a_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ a_{n1} & a_{n2} & \cdots & a_{nn} \end{bmatrix}, \quad b = \begin{bmatrix} b_1 \\ b_2 \\ \dots \\ b_n \end{bmatrix}, \quad x = \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \\ \dots \\ x_n \end{bmatrix} = [x_1 \cdots x_n]^T$$

Điều kiện: Hệ tam giác

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \cdots & a_{1n} \\ 0 & a_{22} & \cdots & a_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ 0 & 0 & \cdots & a_{nn} \end{bmatrix} \Rightarrow \text{Giải lùi}$$

Hàng i : $h_i = [a_{i1} \ a_{i2} \ \dots \ a_{in}]^T$. Biến đổi số hạng trên hàng $h_i \rightarrow h_i$

+ kh_j : Nhân h_j với k rồi cộng vào hàng h_i (chỗ h_i thay đổi)

PHƯƠNG PHÁP KHÖİGAUSS

Giaí thuật: Biến ñổi số cấp trên hàng \rightarrow A: Δ trên \rightarrow Giaí lui

VD: Giaí hệ $\begin{cases} 2x_1 - 2x_2 + 3x_3 = 1 \\ 6x_1 - 7x_2 + 14x_3 = 5 \\ 4x_1 - 8x_2 + 30x_3 = 14 \end{cases}$ Xây dựng ma trận mở rộng

$$\bar{A} = [A | b] = \left[\begin{array}{ccc|c} 2 & -2 & 3 & 1 \\ 6 & -7 & 14 & 5 \\ 4 & -8 & 30 & 14 \end{array} \right]$$

Khöi cöä 1 với hệ số khöi m_{1j}

$$m_{1j} = \frac{a_{1j}}{a_{11}} \quad \text{Töng quát : } m_{ij} = \frac{a_{ij}}{a_{ii}}$$

$$\begin{array}{l} m_{21} = \frac{6}{2} = 3 \\ m_{31} = \frac{4}{2} = 2 \end{array} \Rightarrow \left[\begin{array}{ccc|c} 2 & -2 & 3 & 1 \\ 6 & -7 & 14 & 5 \\ 4 & -8 & 30 & 14 \end{array} \right] \begin{array}{l} h_2 \rightarrow h_2 - 3h_1 \\ \rightarrow \\ h_3 \rightarrow h_3 - 2h_1 \end{array} \left[\begin{array}{ccc|c} 2 & -2 & 3 & 1 \\ 0 & -1 & 5 & 2 \\ 0 & -4 & 24 & 12 \end{array} \right]$$

GIAI LUÏ & PHAN TÖÏTRUI

Khöücoät 2 vöü heäsoákhöü $m_{32} = \frac{-4}{-1} = 4$

$$\left[\begin{array}{ccc|c} 2 & -2 & 3 & 1 \\ 0 & -1 & 5 & 2 \\ 0 & -4 & 24 & 12 \end{array} \right] \begin{array}{l} h_3 \rightarrow h_3 - 4h_2 \\ \rightarrow \end{array} \left[\begin{array}{ccc|c} 2 & -2 & 3 & 1 \\ 0 & -1 & 5 & 2 \\ 0 & 0 & 4 & 4 \end{array} \right]$$

Giaí luí vöü heätam giaç trên thu ñöôc:

$$\begin{cases} 2x_1 - 2x_2 + 3x_3 = 1 \\ -x_2 + 5x_3 = 2 \\ 4x_3 = 4 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x_3 = 4/4 = 1 \\ x_2 = (2 - 5x_3)/(-1) = 3 \\ x_1 = (1 + 2x_2 - 3x_3)/2 = 2 \end{cases} \Rightarrow x = \begin{bmatrix} 2 \\ 3 \\ 1 \end{bmatrix}$$

Ñieù kieän: Khöücoät 1: $a_{11}^{(1)} \neq 0$ & Khöücoät 2: $a_{22}^{(2)} \neq 0$ &

Giaí luí: $a_{33}^{(3)} \neq 0 \Rightarrow$ Phan töïtrui (pivot) $a_{kk} \neq 0$

KHÖÛ GAUSS VÖÛ LÊNH MAPLE

- > with(linalg); # Khöü ñöng göi lênh Ñäi söátuyén tính
- > A := matrix(2,3,[2, 3, 4, 1, 2, 3]); # Nhäp ma trã
- > m21 := A[2,1]/A[1,1]; # Tính heä sóá khöü
- > A := addrow(A,1,2,-m21); # Cöng hàng $h_2 \rightarrow h_2 - m_{21}h_1$
- > A := swaprow(A,1,2); # Néu cần thiet, ñöi hàng $h_2 \leftrightarrow h_1$
- > x := backsup(A); # Heä ñä öü ñä ñg tam giãc trên: Giãi luä
- > AA := gausselim(A); # Lênh göp khöü Gauss toãn ma trã

VD: Giãi heä

$$\begin{cases} x_1 - x_2 + 2x_3 - x_4 = -8 \\ 2x_1 - 2x_2 + 3x_3 - 3x_4 = -20 \\ x_1 + x_2 + x_3 = -2 \\ x_1 - x_2 + 4x_3 + 3x_4 = 4 \end{cases}$$

KHÖÛ GAUSS VỚI MA TRẬN "LEÛ": PIVOT NÛN VÒ

VD: Giái hệ vớ phép khöi Gauss, làm tron 3 chö số lẻ)

$$\begin{cases} 2.08x_1 - 1.3x_2 & = 0.608 \\ -0.7x_1 + 2.08x_2 - 1.3x_3 & = -0.152 \\ -0.7x_2 + 2.08x_3 - 1.3x_4 & = -0.168 \\ -0.7x_3 + 2.08x_4 & = 1.116 \end{cases}$$

$$\Rightarrow [A|b] = \left[\begin{array}{cccc|c} 2.08 & -1.3 & 0 & 0 & 1.264 \\ -0.7 & 2.08 & -1.3 & 0 & -0.152 \\ 0 & -0.7 & 2.08 & -1.3 & -0.168 \\ 0 & 0 & -0.7 & 2.08 & 1.116 \end{array} \right]$$

$$\Rightarrow y = \begin{bmatrix} 1.006 \\ 0.636 \\ 0.593 \\ 0.736 \end{bmatrix}$$

THỜI TIẾT TÍNH TOÁN: VẤN ĐỀ LAM TRON TRONG SỐ

VD: Giải hệ trên máy tính với phép lam tron 4 chữ số thập phân

$$\begin{cases} 0.003x_1 + 59.14x_2 = 59.17 & (E_1) \\ 5.291x_1 - 6.130x_2 = 46.78 & (E_2) \end{cases} \quad \text{Nghiệm chính xác: } [10, 1]^T$$

Quy tắc lam tron trên máy tính: Lam tron chữ số thập phân

$$12,34567 = 1,234567 \cdot 10^1 \approx 1,235 \cdot 10^1 = 12,35$$

$$\text{Trừ khi } a_{11} = 0.003 \neq 0 \Rightarrow m_{21} = \frac{a_{21}}{a_{11}} = 1763,67 \approx 1764$$

Biến đổi cột một: $(E_2) \rightarrow (E_2) - m_{21}(E_1)$

$$\begin{cases} 0.003x_1 + 59.14x_2 = 59.17 \\ -104300x_2 = -104400 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x_2 = 1.001 \\ x_1 = -10 \end{cases} : \text{Tại sao ???}$$

PHÂN TÍCH NHÂN TỬ (MATRIX FACTORIZATIONS)

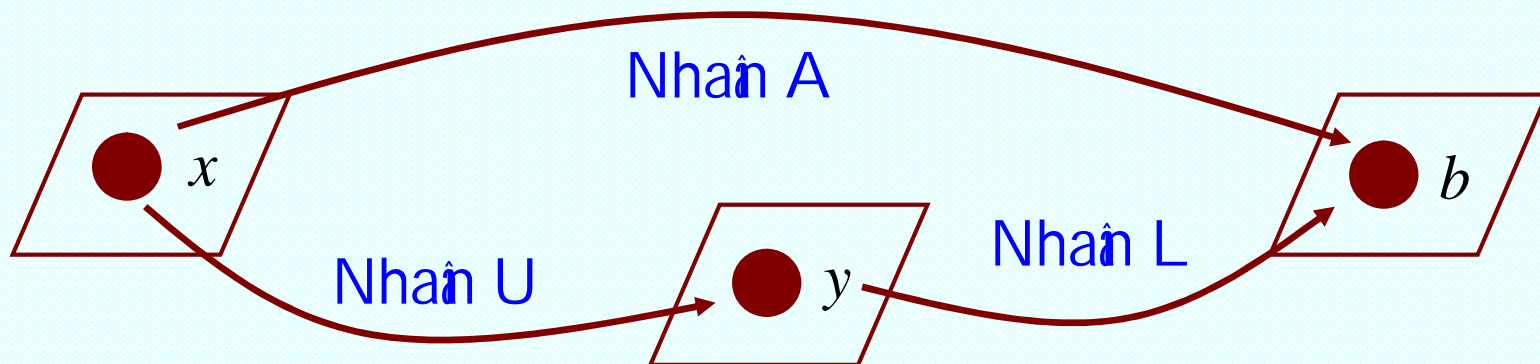
Ma trận vuông A phân tích nội thành dạng $LU \Leftrightarrow$

$$A = \underbrace{\begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ * & 1 & 0 & 0 \\ * & * & 1 & 0 \\ * & * & * & 1 \end{bmatrix}}_L \cdot \underbrace{\begin{bmatrix} * & * & * & * \\ 0 & * & * & * \\ 0 & 0 & * & * \\ 0 & 0 & 0 & * \end{bmatrix}}_U$$

$$\text{Hệ } Ax = b \Leftrightarrow (LU)x = b \Leftrightarrow$$

$$\begin{cases} Ux = y & (1) \\ Ly = b & (2) \end{cases} : 2 \text{ hệ tam giác}$$

Giải hệ này \Leftrightarrow Giải 2 hệ Δ : $Ly = b$ (2) tìm y ; $Ux = y$ (1) tìm x

VÍ DỤ

Giaí hệ ma trận A phân tích nhân thành dạng LU như sau:

$$A = \begin{bmatrix} 3 & -7 & -2 & 2 \\ -3 & 5 & 1 & 0 \\ 6 & -4 & 0 & -5 \\ -9 & 5 & -5 & 12 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 & 0 \\ 2 & -5 & 1 & 0 \\ -3 & 8 & 3 & 1 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} 3 & -7 & -2 & 1 \\ 0 & -2 & -1 & 1 \\ 0 & 0 & -1 & 1 \\ 0 & 0 & 0 & -1 \end{bmatrix}$$

Sử dụng phân tích LU trên giải hệ $Ax = b = [-9 \ 5 \ 7 \ 11]^T$

Giaí $Ly = b$ tìm y

Giaí $Ux = y$ tìm x

PHÂN TÍCH NHÂN TỬ $A = LU$

Quan sát: Ma trận khối L và ma trận kết quả U . Xét tích $L \cdot U$

$$\begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 3 & 1 & 0 \\ 2 & 4 & 1 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} 2 & -2 & 3 \\ 0 & -1 & 5 \\ 0 & 0 & 4 \end{bmatrix} =$$

Kết quả Nếu quá trình khối Gauss diễn ra bình thường (không
nổi hàng), ma trận A của hệ $Ax = b$ phân tích được thành tích

LU : $A = LU$ với

- L (lower): ma trận tam giác dưới, tổng chéo chính bằng 1, chứa các hệ số khối và vị trí khối
- U (upper): ma trận tam giác trên, cũng là ma trận kết quả nhân được sau quá trình khối Gauss

GIAI THUẬT TÌM LU (CROUT - DOOLITTLE)

Phân tích LU với ñông chéo chính L bằng 1 \Rightarrow Khõ Gauss (không ñõ hàng). Các hệ số ñõ chéo L, ma trận kết quả U

$$\text{VD: } A = \begin{bmatrix} 2 & -2 & 3 \\ 6 & -7 & 14 \\ 4 & -8 & 30 \end{bmatrix} : \begin{matrix} m_{21} = 3 \\ m_{31} = 2 \\ m_{32} = 4 \end{matrix} \Rightarrow L = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 3 & 1 & 0 \\ 2 & 4 & 1 \end{bmatrix}$$

L (hoặ U) có ñ chéo chính = 1 \Rightarrow Thuật Doolittle (Crout)

$$\text{For } j = 1 \text{ to } n: i = 1 \rightarrow j \quad u_{ij} = a_{ij} - \sum_{k=1}^{i-1} l_{ik} u_{kj}$$

$$i = j + 1 \rightarrow n \quad l_{ij} = \frac{1}{u_{jj}} \left[a_{ij} - \sum_{k=1}^{j-1} l_{ik} u_{kj} \right]$$

↓
Tõ xem
SGK/ 35

MINH HOA GIẢI THUẬT DOOLITTLE (NẾU $L = 1$)

$$\text{VD: } A = \begin{bmatrix} 2 & -2 & 3 \\ 6 & -7 & 14 \\ 4 & -8 & 30 \end{bmatrix} \Rightarrow L = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 \\ & 1 & 0 \\ & & 1 \end{bmatrix}, U = \begin{bmatrix} & & \\ 0 & & \\ & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

$$j = 1: \quad i = 1 \quad u_{11} = a_{11}$$

$$i = 2 \quad l_{21} = \frac{a_{21}}{u_{11}} \quad i = 3 \quad l_{31} = \frac{a_{31}}{u_{11}}$$

$$j = 2: \quad i = 1 \quad u_{12} = a_{12} \quad i = 2 \quad u_{22} = a_{22} - l_{21}u_{12}$$

$$i = 3 \quad l_{32} = \frac{a_{32} - l_{31}u_{12}}{u_{22}}$$

$$j = 3: \quad i = 1 \quad u_{13} = a_{13} \quad i = 2 \quad u_{23} = a_{23} - l_{21}u_{13} \quad i = 3$$

$$i = 3 \quad u_{33} = a_{33} - l_{31}u_{13} - l_{32}u_{23}$$

PHÂN TÍCH CHOLESKY

Tổng thì phân tích LU không gọn hơn “phân rã”!

Ma trận vuông A (n hàng, n cột) : $A = [a_{ij}]$ xác định dương

$$\forall x = [x_1, \dots, x_n]^T \in \mathbb{R}^n, x \neq 0 : x^T A x = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n a_{ij} x_i x_j > 0$$

VD: $A = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 1 & 5 & -2 \\ 0 & -2 & 2 \end{bmatrix}$: ma trận (đối xứng) xác định dương vì

$$\forall x = [x_1, x_2, x_3]^T \in \mathbb{R}^3 \Rightarrow x^T A x = x_1^2 + 5x_2^2 + 2x_3^2 + 2x_1x_2 - 4x_2x_3 > 0$$

A: XĐD $\Leftrightarrow n$ định thức con (hàng) trên chẵn/chính đều > 0

GIAI THUẬT CHOLESKY

Định lý: Ma trận A nửa xác định dương \Leftrightarrow Tồn tại ma trận tam giác dưới B thỏa mãn: $A = BB^T$

A nửa xác định: For $i = 1$ to n do

$$b_{ii} = \sqrt{a_{ii} - \sum_{k=1}^{i-1} b_{ik}^2}$$

For $j = i+1$ to n do

$$b_{ji} = \frac{1}{b_{ii}} \left[a_{ji} - \sum_{k=1}^{i-1} b_{jk} b_{ik} \right]$$

$Ax = b \Leftrightarrow (BB^T)x = b \Leftrightarrow B^T x = y \ \& \ By = b$: 2 hệ (nhờ LU)

A không xác định dương (chỉ nửa xác định): $A = BB^T$ có thể chia số phức \Rightarrow 2 hệ $B^T x = y \ \& \ By = b$: phức. Những nghiệm x : thực!

MINH HOA GIAI THUAT CHOLESKY

$$\text{VD: } A = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 1 & 5 & -2 \\ 0 & -2 & 2 \end{bmatrix} \Rightarrow B = \begin{bmatrix} & 0 & 0 \\ & & 0 \\ & & \end{bmatrix}$$

$$i = 1 \quad b_{11} = \sqrt{a_{11}}$$

$$j = 2 \quad b_{21} = \frac{a_{21}}{b_{11}}$$

$$j = 3 \quad b_{31} = \frac{a_{31}}{b_{11}}$$

$$i = 2 \quad b_{22} = \sqrt{a_{22} - b_{21}^2}$$

$$j = 3 \quad b_{32} = \frac{a_{32} - b_{31}b_{21}}{b_{22}}$$

$$i = 3 \quad b_{33} = \sqrt{a_{33} - b_{31}^2 - b_{32}^2}$$

TỔNG QUAN PHƯƠNG PHÁP LẠP

Chương 1: Phương pháp lặp tìm nghiệm của phương trình $f(x) = 0$

$$f(x) = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} x = \varphi(x) \\ |\varphi(x) - \varphi(y)| \leq q|x - y| : |\varphi'(x)| \leq q < 1 \end{cases} \Rightarrow x_{n+1} = \varphi(x_n)$$

Giải $Ax = b \Leftrightarrow x = Tx + c = \varphi(x)$, T : ma trận, c : vectơ. Điều kiện:
 $||\varphi(x) - \varphi(y)|| \leq q ||x - y|| \Rightarrow$ Dãy lặp: $x^{(n+1)} = Tx^{(n)} + c$

Chuẩn vectơ, ma trận: $x = [x_1, x_2 \dots x_n]^T \in \mathbb{R}^n$, $A = [a_{ij}]$

$$\|x\|_{\infty} = \max_{1 \leq i \leq n} \{|x_i|\} \Rightarrow \|A\|_{\infty} = \max_{1 \leq i \leq n} \left\{ \sum_{j=1}^n |a_{ij}| \right\}$$

$$\|x\|_1 = \sum_{i=1}^n |x_i| \Rightarrow \|A\|_1 = \max_{1 \leq j \leq n} \left\{ \sum_{i=1}^n |a_{ij}| \right\}$$

VÍ DỤ

➤ Tính các chuẩn vectơ và ma trận

$$x = \begin{bmatrix} 1 \\ -3 \\ -2 \end{bmatrix} \Rightarrow \begin{cases} \|x\|_{\infty} = 3 \\ \|x\|_1 = 6 \end{cases} \quad A = \begin{bmatrix} -1 & 3 & 2 \\ -2 & 4 & 3 \\ -5 & 6 & -1 \end{bmatrix} \Rightarrow \begin{cases} \|A\|_{\infty} = 12 \\ \|A\|_1 = 13 \end{cases}$$

➤ Vectơ nào trong số hai vectơ sau xấp xỉ tốt nhất theo chuẩn ∞ , chuẩn một nghiệm hệ phương trình

$$x^{(1)} = \begin{bmatrix} -0.1 \\ -7.4 \\ 5.2 \end{bmatrix}, x^{(2)} = \begin{bmatrix} 0.3 \\ -6.8 \\ 4.7 \end{bmatrix} \quad \begin{cases} x_1 + 2x_2 + 3x_3 = 1 \\ 2x_1 + 3x_2 + 4x_3 = -1 \\ 3x_1 + 4x_2 + 6x_3 = 2 \end{cases} \rightarrow \begin{cases} x^{(2)} \stackrel{\|\cdot\|_{\infty}}{\approx} x \\ x^{(1)} \stackrel{\|\cdot\|_1}{\approx} x \end{cases}$$

Tch. chuẩn vectơ, chuẩn ma trận: Chuẩn tích \leq tích chuẩn

$$\|Ax\| \leq \|A\| \cdot \|x\| \quad \Rightarrow \quad \|\varphi(x) - \varphi(y)\| = \|T(x - y)\| \leq \|T\| \cdot \|x - y\| : \|T\| < 1$$

LAP JACOBI

Với vectơ $x^{(0)} = [0, 0, 0]^T$, tìm vectơ nghiệm xấp xỉ $x^{(k)}$ của phép lặp Jacobi với hệ sau. Dòng: $x^{(k)}$ "giống" $x^{(k-1)}$ (khoảng 0.3). So với nghiệm $\alpha = [0.5, 1, -0.5]^T$

$$\begin{cases} 10x_1 + 3x_2 + x_3 = 7.5 \\ -3x_1 + 10x_2 - x_3 = 9 \\ -x_1 + 2x_2 + 8x_3 = -2.5 \end{cases}$$

1/ Rút x trên dòng chéo chính \Rightarrow Nêu vế phải $x = Tx + c$

$$\begin{cases} x_1 = -\frac{3}{10}x_2 - \frac{1}{10}x_3 + \frac{7.5}{10} = -0.3x_2 - 0.1x_3 + 0.75 \\ x_2 = \frac{3}{10}x_1 + \frac{1}{10}x_3 + \frac{9}{10} = 0.3x_1 + 0.1x_3 + 0.9 \\ x_3 = \frac{1}{8}x_1 - \frac{2}{8}x_2 - \frac{2.5}{8} = 0.125x_1 - 0.25x_2 - 0.3125 \end{cases}$$

$$\Leftrightarrow \boxed{x = Tx + c}$$

CÔNG THỨC LẶP JACOBI

$$T = \begin{bmatrix} 0 & -\frac{3}{10} & -\frac{1}{10} \\ \frac{3}{10} & 0 & \frac{1}{10} \\ \frac{1}{8} & -\frac{2}{8} & 0 \end{bmatrix}, \quad \|T\|_{\infty} = \max\left\{\frac{4}{10}, \frac{3}{8}\right\} = \frac{4}{10} < 1, \quad c = \begin{bmatrix} 0.75 \\ 0.9 \\ -0.3125 \end{bmatrix}$$

2/ Với $x^{(0)}$ tính $x^{(1)}$:

$$\begin{cases} x_1^{(1)} = -0.3x_2^{(0)} - 0.1x_3^{(0)} + 0.75 = 0.75 \\ x_2^{(1)} = 0.3x_1^{(0)} + 0.1x_3^{(0)} + 0.9 = 0.9 \\ x_3^{(1)} = 0.125x_1^{(0)} - 0.25x_2^{(0)} - 0.3125 = -0.3125 \end{cases}$$

Tổng quát: $x^{(k)} \Rightarrow x^{(k+1)}$:

$$\begin{cases} x_1^{(k+1)} = -0.3x_2^{(k)} - 0.1x_3^{(k)} + 0.75 \\ x_2^{(k+1)} = 0.3x_1^{(k)} + 0.1x_3^{(k)} + 0.9 \\ x_3^{(k+1)} = 0.125x_1^{(k)} - 0.25x_2^{(k)} - 0.3125 \end{cases}$$

Sai số Nhỏ lặp n lần với $q = \|T\|_{\infty}$: $\|x^{(k)} - x^*\|_{\infty} \leq \frac{q}{1-q} \|x^{(1)} - x^{(0)}\|_{\infty}$

LẬP JACOBI KHÔNG BIẾN NỘI MA TRẬN A

He \ddot{a} $Ax = b$:
$$\begin{cases} 10x_1 + 3x_2 + x_3 = 7.5 \\ -3x_1 + 10x_2 - x_3 = 9 \\ -x_1 + 2x_2 + 8x_3 = -2.5 \end{cases} \begin{array}{l} \text{Ñ/cheo} \\ \Leftrightarrow \\ \text{chính} \end{array} \begin{cases} 10x_1 = -3x_2 - x_3 + 7.5 \\ 10x_2 = 3x_1 + x_3 + 9 \\ 8x_3 = x_1 - 2x_2 - 2.5 \end{cases}$$

$$\begin{cases} 10x_1^{(k+1)} = -3x_2^{(k)} - x_3^{(k)} + 7.5 & : \text{Gi\ddot{o} ñ/cheo chính \ddot{o}u ve\ddot{a} tr\ddot{a}i (\rightarrow} \\ 10x_2^{(k+1)} = 3x_1^{(k)} + x_3^{(k)} + 9 & \mathbf{x^{(k+1)}) ; \text{Chuy\ddot{e}n s\ddot{o} h\ddot{a}ng con lai} \\ 8x_3^{(k+1)} = x_1^{(k)} - 2x_2^{(k)} - 2.5 & \text{sang ve\ddot{a} ph\ddot{a}i (\rightarrow } \mathbf{x^{(k)}} \end{cases}$$

$$\begin{cases} 10x_1^{(k+1)} + 3x_2^{(k)} + x_3^{(k)} = 7.5 & : \text{Thay } \mathbf{x^{(k)}} \text{ v\ddot{a}o c\ddot{a}c s\ddot{o} h\ddot{a}ng} \\ -3x_1^{(k)} + 10x_2^{(k+1)} - x_3^{(k)} = 9 & \text{ngo\ddot{a}i ñ\ddot{o}ng cheo chính. Xem} \\ -x_1^{(k)} + 2x_2^{(k)} + 8x_3^{(k+1)} = -2.5 & \mathbf{x^{(k+1)}} \text{ la\ddot{a}n. Gi\ddot{a}i \rightarrow } \mathbf{x^{(k+1)}} \end{cases}$$

TÍNH TOÁN & KẾT QUẢ LẠP JACOBI

$$\text{Hệ } \begin{cases} 10x_1 + 3x_2 + x_3 = 7.5 \\ -3x_1 + 10x_2 - x_3 = 9 \\ -x_1 + 2x_2 + 8x_3 = -2.5 \end{cases} \Leftrightarrow \text{Lap Jacobi: } \begin{cases} 10x_1^{(k+1)} = -3x_2^{(k)} - x_3^{(k)} + 7.5 \\ 10x_2^{(k+1)} = 3x_1^{(k)} + x_3^{(k)} + 9 \\ 8x_3^{(k+1)} = x_1^{(k)} - 2x_2^{(k)} - 2.5 \end{cases}$$

$$\begin{cases} x_1^{(k+1)} = \frac{-3x_2^{(k)} - x_3^{(k)} + 7.5}{10} \\ x_2^{(k+1)} = \frac{3x_1^{(k)} + x_3^{(k)} + 9}{10} \\ x_3^{(k+1)} = \frac{x_1^{(k)} - 2x_2^{(k)} - 2.5}{8} \end{cases}$$

k	0	1	2
$x_1^{(k)}$	0.0	0.75	
$x_2^{(k)}$	0.0	0.9	
$x_3^{(k)}$	0.0	-0.3125	
$\ x^{(k)} - x^{(k-1)}\ _\infty$		0.9	

Ưu điểm Lap Jacobi: Giải các hệ "thưa" (chứa rất nhiều số 0)

ĐK đủ: $\|T\|_\infty < 1 \Leftrightarrow$
M/traàn n/c troi nghiêm ngat:
 $|a_{ii}| > \sum_{j=1, j \neq i}^n |a_{ij}| \forall i$

LẠP GAUSS – SEIDEL

Tổng tài lap Jacobi không với thông tin cập nhật hoàn

$$\text{Hệ} \begin{cases} 10x_1 + 3x_2 + x_3 = 7.5 \\ -3x_1 + 10x_2 - x_3 = 9 \\ -x_1 + 2x_2 + 8x_3 = -2.5 \end{cases} \begin{matrix} \text{Lap} \\ \Leftrightarrow \\ \text{Jacobi} \end{matrix} \begin{cases} x_1^{(k+1)} = \frac{-3x_2^{(k)} - x_3^{(k)} + 7.5}{10} \\ x_2^{(k+1)} = \frac{3x_1^{(k)} + x_3^{(k)} + 9}{10} \\ x_3^{(k+1)} = \frac{x_1^{(k)} - 2x_2^{(k)} - 2.5}{8} \end{cases}$$

Dùng $x^{(k)}$
để tính
giá trị
của $x^{(k+1)}$

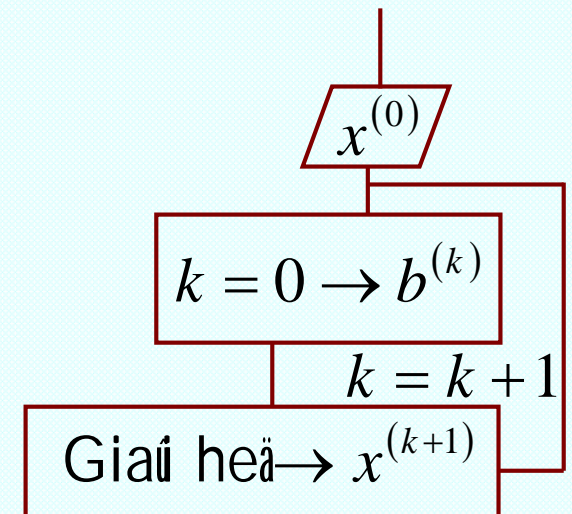
$$\begin{matrix} \text{Gauss} \\ \Rightarrow \\ \text{Seidel} \end{matrix} \begin{cases} x_1^{(k+1)} = \frac{-3x_2^{(k)} - x_3^{(k)} + 7.5}{10} \\ x_2^{(k+1)} = \frac{3x_1^{(k+1)} + x_3^{(k)} + 9}{10} \\ x_3^{(k+1)} = \frac{x_1^{(k+1)} - 2x_2^{(k+1)} - 2.5}{8} \end{cases}$$

- ❖ x_1 (môđ): dùng x_2 (cũ), x_3 (cũ)
- ❖ x_2 (môđ): dùng x_1 (môđ), x_3 (cũ)
- ❖ x_3 (môđ): dùng x_1 (môđ), x_2 (môđ)

LAP GAUSS - SEIDEL: SƠ NỐI TÍNH MA TRẬN

Trình bày dạng khác: Xem $x^{(k+1)}$ làm biến và chuyển sang vế phải

$$\begin{cases} 10x_1 + 3x_2 + x_3 = 7.5 \\ -3x_1 + 10x_2 - x_3 = 9 \\ -x_1 + 2x_2 + 8x_3 = -2.5 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} 10x_1^{(k+1)} & = -3x_2^{(k)} - x_3^{(k)} + 7.5 \\ -3x_1^{(k+1)} + 10x_2^{(k+1)} & = x_3^{(k)} + 9 \\ -x_1^{(k+1)} + 2x_2^{(k+1)} + 8x_3^{(k+1)} & = -2.5 \end{cases}$$

Gauss - Seidel: Biết $x^{(k)} \rightarrow$ Tính vế phải $b^{(k)} \rightarrow$ Giải hệ $x^{(k+1)}$

LẬP GAUSS – SEIDEL: VÍ DỤ TÁCH MA TRẬN

Xét ví dụ lập Gauss – Seidel, $x^{(0)} = [0, 0, 0]^T$. Công thức lập:

$$\left\{ \begin{array}{l} 10x_1^{(k+1)} = -3x_2^{(k)} - x_3^{(k)} + 7.5 \\ -3x_1^{(k+1)} + 10x_2^{(k+1)} = x_3^{(k)} + 9 \\ -x_1^{(k+1)} + 2x_2^{(k+1)} + 8x_3^{(k+1)} = -2.5 \end{array} \right\} \rightarrow b^{(k)}$$

k	0		1		2	
	x	b	x	b	x	b
$x_1^{(k)}$	0.0					
$x_2^{(k)}$	0.0					
$x_3^{(k)}$	0.0					
$\ x^{(k)} - x^{(k-1)}\ _\infty$						

Phep lap \Leftrightarrow Thay he $Ax = b$ bang giai lien tiep nhieu he Δ

TOẰNG KẾT LAP JACOBI & GAUSS – SEIDEL

$$\begin{cases} 10x_1 + 3x_2 + x_3 = 7.5 \\ -3x_1 + 10x_2 - x_3 = 9 \\ -x_1 + 2x_2 + 8x_3 = -2.5 \end{cases}$$

$$x = Tx + c$$

Lap Jacobi

Lap Gauss– Seidel

$$\begin{cases} 10x_1 = -3x_2 - x_3 + 7.5 \\ 10x_2 = 3x_1 + x_3 + 9 \\ 8x_3 = x_1 - 2x_2 - 2.5 \end{cases}$$

$$\begin{cases} 10x_1^{(k+1)} = -3x_2^{(k)} - x_3^{(k)} + 7.5 \\ 10x_2^{(k+1)} = 3x_1^{(k)} + x_3^{(k)} + 9 \\ 8x_3^{(k+1)} = x_1^{(k)} - 2x_2^{(k)} - 2.5 \end{cases}$$

$$\begin{cases} 10x_1^{(k+1)} = -3x_2^{(k)} - x_3^{(k)} + 7.5 \\ 10x_2^{(k+1)} - 3x_1^{(k+1)} = x_3^{(k)} + 9 \\ 8x_3^{(k+1)} - x_1^{(k+1)} + 2x_2^{(k+1)} = -2.5 \end{cases}$$

HEÏPHÖÔNG TRÌNH BÒ NHIEÛ

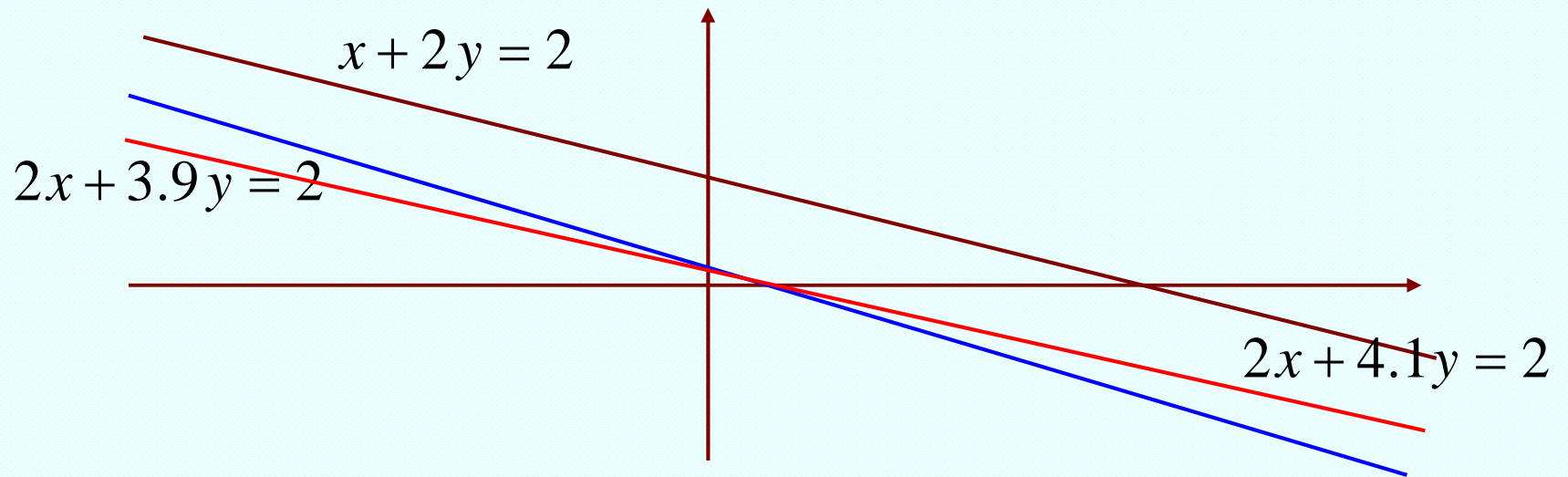
Minh hoaï: Giaû 2 heäphöông trình vaønhau xem

$$\begin{cases} x + 2y = 2 \\ 2x + 3.9y = 2 \end{cases}$$

Heä "gaùn" nhau, nghieäm
"xa" nhau! Do $\det A \approx 0$:

$$\begin{cases} x + 2y = 2 \\ 2x + 4.1y = 2 \end{cases}$$

$$x_i = \frac{\det A_i}{\det A} ?$$

VÍ DUJWILSON: $Ax = b$, $\det A = 1$

$$Ax = b: A = \begin{bmatrix} 10 & 7 & 8 & 7 \\ 7 & 5 & 6 & 5 \\ 8 & 6 & 10 & 9 \\ 7 & 5 & 9 & 10 \end{bmatrix}, b = \begin{bmatrix} 32 \\ 23 \\ 33 \\ 31 \end{bmatrix} \Rightarrow x = \begin{bmatrix} 1 \\ 1 \\ 1 \\ 1 \end{bmatrix}$$

$$A(x + \delta x) = b + \delta b: b + \delta b = \begin{bmatrix} 32.1 \\ 22.9 \\ 33.1 \\ 30.9 \end{bmatrix} \Rightarrow x + \delta x =$$

$$(A + \Delta A) \underbrace{\left(\begin{matrix} x + \Delta x \\ x' \end{matrix} \right)} = b: A + \Delta A = \begin{bmatrix} 10 & 7 & 8.1 & 7.2 \\ 7.08 & 5.04 & 6 & 5 \\ 8 & 5.98 & 9.89 & 9 \\ 6.99 & 4.99 & 9 & 9.98 \end{bmatrix} \Rightarrow$$

SOÁÑIEÙ KIEÑ CUÛA HEÏ $Ax = b$

• “Nhieù” veáphaí $A(x + \delta x) = b + \delta b \Rightarrow \frac{\|\delta x\|}{\|x\|} \gg \frac{\|\delta b\|}{\|b\|}$

• “Nhieù” veátraí $(A + \Delta A)(x + \Delta x) = b \Rightarrow \frac{\|\Delta x\|}{\|x + \Delta x\|} \gg \frac{\|\Delta A\|}{\|A + \Delta A\|}$

$$\frac{\|\delta x\|}{\|x\|} \leq \left\{ \|A\| \cdot \|A^{-1}\| \right\} \frac{\|\delta b\|}{\|b\|}; \quad \frac{\|\Delta x\|}{\|x + \Delta x\|} \leq \left\{ \|A\| \cdot \|A^{-1}\| \right\} \frac{\|\Delta A\|}{\|A + \Delta A\|}$$

Soáñieù kieñ: $\kappa_{\infty}(A) = \|A\|_{\infty} \cdot \|A^{-1}\|_{\infty}$ ñaë tröng cho ñoã “nhaiy caim” cuûa nghieäm heï $Ax = b$ ñoã vôï nhöng thay ñoã duøat nhöu treân b hoac A

Heãñieù kieñ xaú (ill – conditioned): $\kappa_{\infty}(A) \gg 1$

VÍ DỤ

VD Wilson:

$$A = \begin{bmatrix} 10 & 7 & 8 & 7 \\ 7 & 5 & 6 & 5 \\ 8 & 6 & 10 & 9 \\ 7 & 5 & 9 & 10 \end{bmatrix}$$

$$\Rightarrow A^{-1} = \begin{bmatrix} 25 & -41 & 10 & -6 \\ -41 & 68 & -17 & 10 \\ 10 & -17 & 5 & -3 \\ -6 & 10 & -3 & 2 \end{bmatrix}$$

VD: Tính số điều kiện theo chuẩn vô cùng $\kappa_{\infty}(A)$ của ma trận

$$A = \begin{bmatrix} 1.003 & 58.09 \\ 5.550 & 321.8 \end{bmatrix}$$

PHƯƠNG PHÁP TÌM MA TRẬN NGƯỢC

Tính ma trận ngược $A^{-1} = \begin{bmatrix} x & y \\ z & t \end{bmatrix} = [c_1 \quad c_2]$

- Giải hệ phương trình $A \cdot c_1 = e_1 = [1 \ 0]^T$ (vectơ đơn vị thứ nhất) trên máy tính bỏ túi \Rightarrow Cột 1 của ma trận ngược
- Vào trong chế độ giải hệ phương trình, giải tiếp hệ $A \cdot c_2 = e_2 = [0 \ 1]^T$ (vectơ đơn vị thứ hai) \Rightarrow Cột 2 của A^{-1}
- Trường hợp ma trận cấp 3: Giải 3 hệ $A c_1 = e_1, A c_2 = e_2, A c_3 = e_3$ với e_1, e_2, e_3 lần lượt là 3 vectơ đơn vị \Rightarrow Tìm ngược 3 vectơ nghiệm c_1, c_2, c_3 : 3 cột của ma trận ngược A^{-1} cần tìm